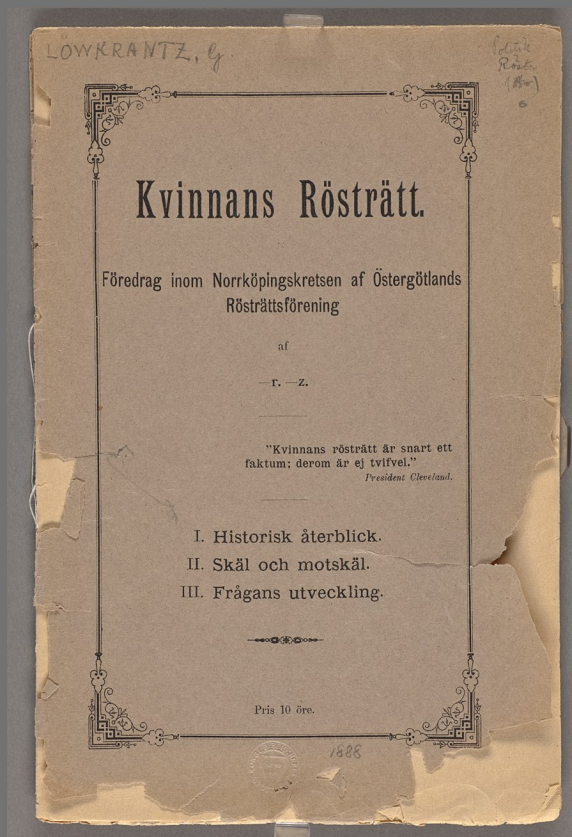

Löwkrantz, Gottfrid

Kvinnans rösträtt :

Tryck 53 E d Br.

Tillkomstår 1888

Digitaliserad år 2015

National Library
of Sweden

LOWKRANTZ, G.

Politisk
Rösträtt
(1888)

Kvinnans Rösträtt.

Föredrag inom Norrköpingskretsen af Östergötlands
Rösträttsförening

af

—r.—z.

"Kvinnans rösträtt är snart ett
faktum; derom är ej tvifvel."

President Cleveland.

- I. Historisk återblick.
- II. Skäl och motskäl.
- III. Frågans utveckling.

Pris 10 öre.

1888

Kvinnans rösträtt.

I.

I alla tider och hos de flesta folk har kvinnan — så säger oss historien — innehaft en gent emot mannen mycket underordnad ställning. Väl har man ingen rätt att antaga, det urtidens kvinnor i intellektuelt eller fysiskt afseende voro männen underlägsna. Men flere kvinnan såsom sådan utmärkande egendomligheter lade grunden till, att hon ofta var hänvisad till hjälp och stöd af mannen och måste ställa sig under hans beskydd. Särskildt under en tid, då kampen för tillvaron icke hunnit blifva mildrad genom förnuffets inflytande, måste hon således snart komma att intaga en af mannen beroende och därför underordnad ställning.

Till följd af många orsaker, särskildt en uppfostran, som framför allt var egnad att dana män, de der voro i möjligaste mån rustade för denna bittra kamp för tillvaron, men som deremot försummade kvinnorna, blefvo männen under tidernas lopp allt mer öfverlägsna i fysiskt hänseende och sedermera visserligen äfven i intellektuelt, på gruud hvaraf de i allt högre grad blefvo kvinnornas beherskare. Också säger en författare med rätta: "kvinnan var det första menskliga väsen, som fick smaka träldomen. Hon var slafvinna, innan det ännu fans någon slaf." Sedan manliga slafvar uppstått, vardt hon i allmänhet ansedd som likställd med dessa — ja, ofta fingo slafvarna större inflytande i sin herres hus än dennes hustru eller vuxna döttrar.

Orsaken till betryck är emellertid icke att söka ensamt, ja icke ens hufvudsakligen i fysisk och intellektuel underlägsenhet. "Grunden till allt förtryck har sin rot i det ekonomiska beroendet af förtryckaren."* Väl inseende detta, ha männen förstått ställa så till, att kvinnorna alltid måst blifva af dem ekonomiskt beroende. Så undanhölls i forntiden allt arf dottern.

* Aug. Bebel.

Många sysselsättningar voro mannen ensam förbehållna och äro det än i dag i snart sagdt alla land. Kvinnan hölls länge i en ständig omyndighet och tilläts på grund häraf icke att råda öfver sin egendom. Och dessa missförhållanden ha under tidernas lopp blifvit så fast rotade i "gamla vanan" och haft ett så starkt stöd i männens egoism, att tusenårigt framåtskridande icke förmått afskaffa desamma.

Några enstaka exempel, hufvudsakligen hemtade från de nordiska landen må belysa dessa påståenden.

Först 1262 blef genom Birger Jarls lagstiftning principen, att kvinnan borde ha arf, erkänd i Sverge. Hon fick dock blott hälften mot broder. Ännu dröjde det 600 — eller noggrannare 588 — år, innan samma princip blef fullt genomförd. Förordningen om liks arfsrätt utkom nämligen den 19 maj 1845. — Två dagar senare — den 21 maj — utkom i Danmark en fullständig arfslag, deri likväl half arfsrätt för kvinna bibehölls. Tolf och ett halft år senare, d. v. s. 1857, blef äfven i detta land syster lika arfsberättigad med broder. På Island hade lika arfsrätt blifvit stadgad 1850 och i Norge 1854. I Finland utkom dylik lag först den 27 juni 1878.

"Ett är icke franskt, nämligen en qvinna, som kan göra hvad hon behagar." Så yttrade sig en gång, enligt Bridel, Napoleon den förste. Och med utbytande af ordet "franskt" mot ett i hvarje fall lämpligt uttryck karakteriserar detta yttrande alla tiders åskågningsätt — d. v. s. männens, ty kvinnornas har "man" icke frågat efter. Väl har i vissa stater kvinnan haft tillträde till det allra högsta embetet: regentens. Men från hvarje annan befattning i staten har hon konsekvent varit uteslängd. Nu ha visserligen de murar delvis blifvit grusade, som hindrat henne från anställning i statens tjänst, men det är först efter långvariga parlamentariska strider, man kommit dit man nu befinner sig. Liksom skråväsendet förr i tiden lade hinder i vägen för mannen att försörja sig på det sätt han fann lämpligast, har naturligtvis kvinnan i ännu högre grad måst sakna rättigheten att på för henne mest tilltalande sätt försörja sig med sina händers verk. — I Danmark blef kvinnan genom en lag af 1857 tillerkänd fullständig näringsfrihet; i Sverge 1864, i Norge 1866 och i Finland med vissa mindre inskränknningar 1879. — 1859 tillerkändes svensk kvinna rätt att blifva lära-

rinna i folkskola, då hon dertill pröfvades skicklig; 1861 fick hon tillåtelse att beklåda organistbefattning och att utöfva tandläkareyrket; 1869 blef hon förklarad berättigad att anställas som lärarinna i teckning, sång och musik vid vissa läroverk; 1870 erhöi hon tillåtelse att utöfva läkareyrket, och slutligen 1873 blef henne medgifvet att inträda i post- och telegrafverkets tjenst. — Märkligt är att i Rysslad, der man ännu i mångt och mycket befinner sin på medeltidsståndpunkt, kvinnan likväl har friare ställning än i någon annan europeisk stat.*

Af de nordiska rikena var Norge det, som först vidgick orättvisan uti kvinnans permamenta omyndighetstillstånd. Ett litet steg till förbättring härutinnan togs nämligen 1845. I Danmark förklarades 1857 kvinna i detta hänseende likställd med man; i Norge 1863; i Finland (en vilkorlig likställighet) 1864, men i Sverge först den 5 juli 1884! Dock hade i vårt land redan förut, eller sedan 1858, ogift kvinna kunnat bli myndig vid 25 års ålder; enka och fränskild hustru var myndig t. o. m. enligt 1734 års lag.

Rörande förhållandet mellan man och hustru yttrar Bebel bl. a. följande. "Enligt den allmänna tyska lagen är kvinnan öfverallt omyndig gent emot mannen; mannen är hennes herre, hvilken hon är skyldig lydnad i äktenskapet. Är hon olydig, så har enligt den preussiska landslagen mannen af 'lägre' stånd rättighet att tilldela henne lämplig kroppsaga. Då hvarken slagens antal eller kraft äro föreskrifna, så har mannen i detta afseende oinskränkt bestämmanderätt. I den hamburgska stads-lagen heter det: 'Eljes skall den äkta mannen hafva rättighet att lämpligen aga sin hustru'. — Enligt den preussiska lands-lagen kan mannen vidare föreskrifva sin hustru, *huru länge hon skall gifva sitt barn bröstet.*" — I franska civillagen stadgas med afseende på illegitima** barn: "Det är förbjudet att forska efter ett barns fader, men tillåtet att forska efter dess moder." "I samband härmed står den omständigheten, att hustrun i händelse af äktenskapsbrott å mannens sida ej utan vidare kan begära skilsmessa till säng och säte; äktenskapsbrottet måste

* Det förtjenar anföras att antalet kvinliga läkare är större i Ryssland än i något annat land i Europa.

** Utom äktenskap födda.

hafva egt rum under *försvårande* omständigheter.* Deremot kan mannen genast begära skilsmessa, om det är hustrun, som låtit nämnda brott komma sig till last. Samma är förhållandet i Spanien, Portugal och Italien." — Före 1882 "stod den engelska hustrun i lifegenskap under sin man, och denne kunde fritt handla och vandla med hennes person och hennes förmögenhet." — I vårt land står det väl något bättre till, fast obetydligt. Så länge det af en vilseledd s. k. allmän mening är hardt när en förolämpning mot den blifvande mannen, att kvinna före äktenskapets ingående begär äktenskapsförord, så länge är mannen oinskränkt herre öfver så väl hustruns som sina tillhörigheter. Bland många bestämmelser i vår lag, hvilka tillerkänna olika förmåner åt man och hustru, torde en böra anföras som bevis för att äfven å ett område, der väl allraminst olikhet borde tålas, sådan likväl förefinnes. Om nämligen efter ett äktenskaps ingående endera maken får kändedom om, att den andra före deras giftermål haft lagersmål med annan, kan af den oskyldige skilsmessa begäras, af hustrun dock endast i det fall, att mannen haft dylikt lagersmål efter deras officiella fästande vid hvarandra. — I detta hänseende ha ock de civila lagarna en auktoritet att åberopa: Moses. I 5 Mos. 24: 1 stadgas nämligen, att en man kan skilja sin hustru ifrån sig, om "hon icke vinner välbehag i hans ögon, emedan han har beträdt henne med något skamligt." Deremot gifves på intet ställe hustru rätt att begära skilsmessa.

Med få ord: hvart vi blicka hän, till eget eller andra land, till vår egen eller andra tider — alltid och allestädes finna vi kvinnan vara ett väsen, så underordnad mannen, att någon jämförelse i flere hänseenden icke är möjlig.

Men hvar söka orsaken till, att medan menskligheten i synnerhet under senaste århundradet skridit oerhördt framåt på alla andra områden, det dock först på allra sista tiden börjat allvarsammare betviflas, att kvinnans ställning är sådan den borde vara? Den är lätt funnen. Kvinnan har varit planmesigt utesluten från hvarje det minsta direkta inflytande på lagstiftningen och händelsernas gång. Och okunnigheten hos den stora massan bland folket har varit en god indirekt bundsför-

* Mannen skall i sitt eget hus ha introducerat den kvinna, med hvilken han umgås.

vandt till de styrande, så att dessa i frid och ro kunnat skörda frukterna af sitt visa arbete. Att dessa frukter stundom varit bittra kan icke förnekas, men att bitterheten ofta varit en följd af just berörda sakförhållande, ha de, som innehaft makten, icke kunnat, icke velat inse. Men är det tänkbart, att t. ex. de orättvisor, som nu efter många om och men ändtligen blifvit upphäfda — de rörande arf, sjelfbestämmelserätt m. fl. —, hade kunnat bestå intill allra senaste tiden, derest kvinnorna sjelfva haft något att säga? Nej, och detta så mycket mindre som en återgång på de områden, hvarest ändring skett, nu mera väl får anses fullkomligt omöjlig. Vidare! Männe dryckenskapen skulle varit en så allmän last, som den varit och är, derest de, som jemförelsevis mest lida deraf, kvinnorna, haft någon makt att göra gällande? Än prostitutionen?! Detta kräftsår på det moderna samhället, denna prostitution* för civilisationen — är det väl möjligt, att den hade funnits till, blifvit legaliserad och förd ut i lifvet, derest det icke varit män, män allena, som stiftat och utöfvat lagarna härom?

Med blicken fastad på dylika förhållanden, kan man icke annat än till fullo instämma i det en tänkande och behjertad kvinna för en tid sedan yttrar i bref till förf. rörande kvinnans rösträtt. Hon säger bl. a.: "Icke till Eder — som ju för öfrigt icke har någon direkt makt att ändra bestående förhållanden — utan till de lagstiftande skulle jag vilja säga: I sen, att I uti mångt och mycket farit vilse, hvarför I också efter hundra-, ja tusenårigt dröjsmål måst rätta en hel del felaktigheter; I förstån nu, att dylika rättelser varit välbetänkta och af behovet påkallade; nå väl: I bören då ock veta, att rättvisa mycket förr vunnits, om I tagit den det vederbör, kvinnan, till råds. I förstån — vi vilja åtminstone hoppas det — att ännu icke på långt när allt är väl bestäldt, att samhällsoseder och samfunds-institutioner finnas, hvilka blifvit till ert folks förbannelse, men hvilka aldrig skulle varit af den art de nu äro — ja måhända icke ens funnits till, derest I icke varit nog narraktigt sjelfkloka, att ensamma styra och ställa. Och dock: trots allt, med allt dylikt elände för ögonen hafven I icke annat att säga än ett bleklagdt *nej* till hvarje förslag som åsyftar gifva eder den hjälp, det stöd, I så väl behöfvem."

* Vanära.

II.

Vi öfvergå nu till att kasta en blick på de skäl som anföras mot rösträtt för kvinnan.

Det är icke någon egentlig orättvisa att neka kvinnans rösträtt, ty hon är — säga hvad man vill — i intellektuellt hänseende underlägsen mannen. Stödet härfor finner man i det faktum, att antalet snillrika män på alla områden varit och är ojemförligt större än antalet snillrika kvinnor. Ehuru ingalunda kan förnekas, att på hvarje område äfven kvinliga stjernor af första ordningen lyst,* måste dock sagda förhållande anses som regel. Men detta tal om underlägsenhet är likväl i det hela ett tomt prat, ett prat som dömer dem, hvilka föra det på sina äppar, liksom de maktegende i alla tider. Ty "snilien", säger Bebel träffande, "falla ej från himmelen. De måste hafva tillfälle att bilda och utveckla sig, och det har kvinnan hittills nästan fullständigt saknat, ja man har under årtusenden på allt sätt undertryckt den samma." Dessutom är det ju äfven ett faktum, att kvinnor, såsom förut blifvit nämndt, innehafva statens högsta värdighet. Och "kunna kvinnor styra folk, så skulle det väl vara besynnerligt, om icke kvinnor också skulle vara kompetenta att afgifva sin röst, om hvem de anse duglig till att stifta landets lagar."** Slutligen måste det väl erkännas, att ett mycket stort antal kvinnor äro i intellektuellt hänseende mycket öfverlägsna största antalet män.

Kvinnorna äro icke mogna för politiska rättigheters erhållande, hvilket visar sig deri, att de icke fordrat rösträtt. — Först och främst kan häremot invändas, att hvad beträffar förutsättningarna, äro dessa för den ojemförligt största delen af kvinnor de samma som för männen. De hafva nämligen fått en i hufvudsak likartad uppfostran och en lika omfattande undervisning.*** — Icke heller utgör den omständigheten, att kvin-

* Till och med i en så abstrakt vetenskap som rena matematiken, t. ex. professorn vid Stockholms högskola Sofie (Sonja) Kowalevski.

** Yttrat af F. T. Borg under diskussion i andra kammaren den 5 april 1884, rörande af honom väckt motion om rösträtt för kvinnan. Se 2:dra kammarens protokoll n:o 33 för år 1884.

*** Detta påstående upphäfvor i ingen mån, hvad förut är sagdt rörande olika tillfällen till inhemtande af kunskaper. Undervisningen i folkskolan är lika, då deremot möjligheten att förvärfva en högre boklig bildning alltid varit och i väsentlig grad ännu är ett monopol för männen.

norna hittills icke visat synnerligt intresse för politiska angelägenheter, något bevis för att sådant äfven måste bli förhållandet, derest de sattes i tillfälle att utöfva något inflytande. Att ett stort antal icke skulle begagna sig af sina rättigheter, är icke underkastadt något tvifvel. Men samma förhållande råder ju bland de f. n. röstberättigade, och att de intresselösas antal i mycket hög grad skulle växa, derest allmän rösträtt bland männen infördes, är tydligt. Men månne vi af sådan orsak böra afstå från vårt yrkande på allmän rösträtt? Skola väl de intresserade lida för de ointresserades skull? Slutligen böra vi komma i håg, att kvinnorna icke heller i andra fall, der rättelse skett, framställt några fordringar. "Icke uppträdde kvinnorna sjelfva, när frågan att bereda dem lika arfsrätt var före, eller när åtskilliga andra deras rättigheter berörande frågor förekommo till behandling?" * Orsaken är lätt att fatta. De — kvinnorna nämligen — ha från barndomen, ja från historiens barndom fått lära sig inse, att de ingenting ha att säga, och att det derfor ej lönar mödan att uppträda. Är det underligt, att man blir likgiltig för det som rör sig i tiden, då man öfver allt i det offentliga lifvet är tillbakasatt?

Kvinnan — säger man vidare — är för god för att neddragas i de materiella stridigheternas vimmel. Sjelfvaste Palmær säger: "Vi kunna icke emancipera kvinnan, emedan hennes värdighet står högre än den borgerliga emancipationen med dess tumultariska plikter och företrädesrättigheter." ** Kvinnan är för ädel för det emanciperade statslifvets råa bestyr; hon skall inviga mannen till tidens stora strider, men icke sjelf med späda händer gripa i historiens hjul." — Denna invändning är af den art att något bemötande icke är af nöden. Likväl kunna vi icke förneka oss nöjet att återgifva hr F. T. Borgs dräpande svar: "Det är i sjelfva verket en underbar företeelse i mensklighetens utvecklingshistoria, att på samma gång man betraktat kvinnan såsom någonting *öfverlägset*, på samma gång har man behandlat henne såsom något oändligt *underlägset*." * Vi behöfva emellertid icke spilla flere ord härpå, då den princip, som i dy-

* Se andra noten å föreg. sida.

** Märk! Hennes värdighet är för hög, för att hon skall kunna ha företrädesrättigheter. Eljes brukar det ju vara så: ju högre värdighet desto flere företräden.

lika inkast uttalas — för så vidt man har rättighet tro det vara princip och ej helt enkelt krass egoism — redan i verkligheten är öfvergifven.

Hon drages från sitt egentliga verksamhetsfält, från hemmet. Detta är ett i sanning tungt vägande skäl. Å ena sidan drages hon icke från hemmet — åtminstone icke nämnvärdt — genom sysselsättning å kontor, i butiker, i skolor, i fabriker o. s. v., men å andra sidan: tänk hvilken revolution i hemmet genom hennes bortovaro två å tre timmar hvar tredje år! *

Kvinnan gör ingen värnpligt — se der det egentliga kardinalskälet! Värnpligten är ju en skyldighet för mannen ensam, en skyldighet, som saknar motsvarighet, då det gäller kvinnan. Den anföres ju ock — och det med fullt fog — som ett starkt talande skäl för rösträttens utsträckning till hvarje välfredad, sig sjelf försörjande myndig man. Låtom oss nu närmare betrakta denna invändning. Först möter oss då det förhållandet, att icke på långt när alla män komma att fullgöra ens beväringsskyldigheten. Men näppeligen kan det falla någon in att *derför* vilja beröfva dem, som sålunda undsluppit värnpligten, deras rösträtt. Emellertid är icke värnpligt det samma som deltagande i beväringsofningarna. Att gå i strid för fosterlandets försvar — det är värnpligt, och den möjligheten förefinnes för en hvar värnpliktig person. Insatsen är dervidlag lifvet. Nu frågas: gifves det någon motsvarighet för kvinnan? Vi bedja att få svara med ett par verser ur Olof Stigs ** "Träkol":

"För hvarje landets son hon skänkte lifvet,
Hon redan vågat sitt — se der motivet."

Väl är detta icke tillämpligt på hvarje särskild kvinna, liksom icke hvarje värnpliktig, ännu mindre hvarje man, måste sätta sitt lif på spel genom nödvändigheten att deltaga i strid för landets försvar; men kvinnokönet har uti anförda förhållande en fara, säkerligen icke understigande nyss påpekade fara för männen. Nämda förhållanden äro visserligen jemförbara, endast så till vida att det ena uteslutande tillhör mankötet, det andra kvinnokönet. Men detta är för vårt påstående nog. Vi ha blott

* Vi tänka här särskildt på förhållandena i vårt land.

** *Olof Stig*, pseudonym för f. d. kommandören vid flottan, friherre *Bernt Oskar Stachelberg*, född 1824, död 1888.

nu att tänka efter, inom hvilket af dessa områden de flesta offer kräfväs. Ehuru det icke med statistik är oss möjligt bevisa, att dödsfall i barnsbörd inträffa i vida större antal än värnpligtiges* dödsfall å slagfältet, våga vi dock med bestämdhet påstå, att äfven inom krigförande europeiska stater detta är förhållandet**.

I sammanhang härmed kunna vi icke underlåta att, ehuru det strängt taget icke hör till saken, omnämna ett förslag, framlagdt af en framstående svensk kvinna, friherrinnan Sofi Adlersparre***, ett förslag till åvägabringande af en verklig värnpligt för kvinnan. Hon säger: "Det är inom *sjukvården*, som den svenska kvinnan skall aftjena *sin* 'värnpligt'." Det vore en värnpligt, hvars uppgift icke vore att döda utan att hela, och som vore till nytta icke blott i krig, nej i djupaste fred skulle dess härliga skördar få inbergas. Om blott hälften eller tredjedelen af de belopp, som nu utgå till beväringsofvingar,**** användes till skolor, deri hvarje svensk kvinna vore skyldig genomgå en kurs i sjukas vård — en skyldighet, som säkerligen af en hvar skulle med glädje uppfyllas — hvilka välsignelser skulle icke så använda penningar sprida kring sig!

Den viktigaste invändningen mot den af oss påyrkade reformen synes oss vara framstald af "*Esselde*" i Dagny (1887 års februarihäfte). Friherrinnan är visserligen icke reformens motståndare, men önskar "*att reformen icke bör genomföras, förr än den gifta kvinnans rätt att råda öfver sin egendom blifvit af lagen erkänd*". Och det kan icke heller bestridas, att, om en gift kvinna har rösträtt, men icke obestridd rätt att råda öfver sin egendom, mannen kan på henne utöfva ett tryck, hvarigenom hennes rösträtt vore till större skada än gagn och

* Tydligt är att icke soldater få medräknas. Dessa ha kriget till yrke och kunna således sägas "leva för att dö".

** I Sverige dogo:

	1861—1870.	1871—1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.
I Barnsbörd	468	358	287	253	280	241	285	256
I Barnsängsfeber	247	244	362	247	269	252	314	265
Summa	715	602	649	500	549	493	599	521

Siffrorna för åren 1861—1880 angifva medeltal hvarje år.

*** Har utgifvit *Tidskrift för hemmet* och redigerar numera *Dagny*, Fredrika-Bremer-Förbundets tidskrift. Pseudonym: *Esselde* (S. L—d.)

**** Omkring 1 1/2 million kronor.

af henne ingenting mindre än eftersträfvansvärd. Likväl bör man härvid betänka, att om ogift kvinna finge rösträtt — och endast härtill ha hittills påyrkade reformer sträckt sig — då skulle ganska snart den orättvisa, som vore begången mot gift kvinna, kräfva rättelse, och man varda nödsakad att så förändra lagarna, att äfven gift kvinna kunde erhålla och fritt få bruka sin rösträtt. Att dessutom en dylik eganderättsreform hastigare och lättare genomfördes, då ogift kvinna egde rösträtt, än då hon vore i saknad af dylik, tyckes vara temligen tydligt. Ifrågasvarande inkast synes oss derföre i sjelfva verket vara en kraftig maning att verka för kvinnans rösträtt.

* * *

Vi ha nu i största möjliga korthet sökt vederlägga de viktigaste af de invändningar, som göras mot tillerkännandet af rösträtt åt kvinna. Emellertid gifvas många positiva skäl för oss att yrka derpå. Utom de i första afdelningen påpekade anför vi här nedan ännu några.

"Visar icke alla tiders erfarenhet, att kvinnorna känna sig mera fästade vid landet än männen, och att dessa senare afgifva den långt öfvervägande delen af utvandrarne? Kräfves icke lika fullt skatt och afgift till kommun och stat af den kvinna, som har egendom eller särskild förmögenhet eller drifver en sjelfständig näring, som af männen? Huru kan det då vara billigt att neka henne del i rätten att råda öfver de medel, som dervid inkomma. Pligt och rättighet bör ju dock förnuftigtvis följas åt." *

Kvinnan är dessutom lika beroende af lagstiftningen som mannen. Och detta icke blott i fråga om den lagstiftning, som omfattar bestämmandet af könens rättsliga ställning. "Frågor beträffande arbetstidens längd, natt-, söndags- och barnarbete, lönevillkor, uppsägningstider, skyddsåtgärder i fabrikerna, arbetslokalernas beskaffenhet och dylika lika viktiga lagstiftningsfrågor angå henne lika mycket som mannen. De manlige arbetarna hafva föga eller alls ingen kännedom om tillståndet i en mängd industrigrenar, i hvilka uteslutande eller till öfvervägande antal kvinnor användas. Arbetsgifvarna hafva allt intresse af

* Emil Elberling: Kvindens Stilling i det offentlige Liv. (Dansk Kvinde-samfundets Smaaskrifter 2.)

att förtiga missförhållanden, till hvilka de ju (oftast) sjelfva äro skulden." *

Dessutom må vi väl lägga märke till det mera ideela skäl den förut nämde friherre B. O. Stackelberg framhöll under debatten den 5 april 1884. "Icke för kvinnans, utan för statens, för samhällets egen skull", säger han, "önskar jag, att kvinnan måtte få sin rösträtt och valbarhet erkända. Riksdagen, sådan han nu är sammansatt, representerar icke svenska folket, utan på sin höjd manfolket. Det sägs, att kvinnans egenskaper äro så olika mannens, att hon därför icke bör hafva samma rättigheter som han. Jag vågar påstå motsatsen. Just därför att hennes genskaper äro olika mannens, bör hon vara representerad vid riksdagen, emedan riksdagen eljes icke representerar hela folket."

Utom allt detta finnes för oss svenskar en särskild orsak att yrka rösträtt för kvinnan. Svenska kvinnan har nämligen allt sedan 1862 haft rösträtt i kommunens angelägenheter och således egt att i likhet med männen deltaga i val af landstingsmän, hvarigenom hon haft medelbar valrätt till första kammaren. Hufvudsakligen af detta skäl talade vid 1884 års riksdag *A. O. Wallenberg* till förmån för F. T. Borgs motion.

Vi afsluta denna afdelning med ännu ett par citat.

"Ingen annan olikhet", säger Bebel, "eger rätt att bestå än den, som naturen sjelf bestämt för uppnåendet af sina i yttre afseendet olika, men till sitt väsen likartade syftemål. Men intetdera könet får öfverskrida de naturliga skrankorna, emedan det derigenom skulle förfela sitt eget naturändamål. Vi kunna tryggt förlita oss derpå, och intet kön har rättighet att uppföra skrankor för det andra, lika litet som den ena klassen för den andra." —

Ur Olof Stigs "Träkol" hemta vi följande strof:

Jag vill, att hon skall riksdagsbänken pryda
Och domarsätet lika väl som han
Och landets lagar icke endast lyda.
Man säger mig, att detta går ej an.
Men är vår lag så ytterst svår att tyda
Och skriva, att hon intetdera kan,
Så bör hon icke heller kunna straffas,
Förr än en mera enkel hunnit skaffas.

* Bebel: Kvinnan, öfversatt af Frithiof Hellberg.

III.

Det återstår oss att i korthet redogöra för det här afhandlade spörsmålets ställning i olika land.

Hvad då Sverge beträffar ha vi föga att ytterligare tillägga. Som förut blifvit nämnt behandlades frågan i anledning af hr F. T. Borgs motion vid 1884 års riksdag. Vederbörande utskott — konstitutionsutskottet —, deri ätven hr Borg hade säte, hade afstyrkt motionen, men icke mindre än 8 af utskottets ledamöter hade reserverat sig och yrkat bifall till motionen i hvad den rörde kvinnans rösträtt. I andra kammaren vardt debatten ganska långvarig. Slutet blef, att utskottets afstyrkande utlåtande segrade med 53 röster mot 44. Af dessa siffror kan emellertid icke dragas någon slutsats rörande kammarens ställning till frågan, ty af kammarens 204 ledamöter (utom talmanen) röstade som synes endast 97 eller icke ens hälften. Orsaken härtill var, att ärendet behandlades lördagen den 5 april, då ett stort antal riksdagsmän redan börjat njuta af "påsklovet". — I första kammaren föll frågan utan voteing, sedan endast A. O. Wallenberg yrkat bifall till reservanternas förslag.

I Finland intaga kvinnorna i det närmaste samma ställning som i vårt land.*

I Norge är det tvifvel underkastadt, huruvida icke kvinnorna verkligen ha politisk "stemmeret", derest de gjorde bruk deraf. Det kan nämligen icke afgöras, huru domstolarne skulle komma att tolka det i lagen förekommande uttrycket "norske Borgere".

Längst bland Europas stater har på visst sätt det konservativa Österrike kommit. Der är kvinnans rösträtt åtminstone principiellt erkänd, ehuru principen på ett något egendomligt sätt tillämpas. Deputeradekammaren utses nämligen genom klassval, vid hvilka de störste jordegarna och vissa högre kyrkliga embetsmän bilda en klass. Denna utser omkring en fjerdedel af kammaren (85 af 353). Inom nämnda klass ha äfven kvinliga godsegare rösträtt. Bland borgarna, industriidkarna och de mindre jordegarna liksom ock bland arbetarna har kvinnan deremot ingen rösträtt.

* Som källor för efterföljande framställning ha blifvit använda bl. a. följande arbeten: Emil Elberling: "Kvindens Stilling i det offentlige Liv", tidskriften "Dagny" och Bebel: "Kvinnan". Dessutom de senaste årens periodiska press.

Frågan om kvinnans rösträtt torde, hvad beträffar vår verldsdel, hafva blifvit först väckt i Frankrike, der redan år 1789* kvinnor hos nationalförsamlingen anhöllo om lika rättigheter med männen. 1791 förnyades denna begäran och den 28 brumaire år II (den 18 nov. 1793) motiverades inför Pariskommunen kvinnans rättigheter sålunda: "Kvinnan är vid sin födelse likställd med mannen och bör därför fortfarande vara det. Hon har rättighet att bestiga sehavotten och bör därför också hafva rättighet att bestiga tribunen. Hon bidrager med sin andel till skatterna och må därför liksom mannen kunna fordra räakenskap för deras användning." Men af denna början vardt intet. Endast få män ha i Frankrike understött kvinnorna i deras sträfvan efter likställighet, bland hvilka må nämnas de bekante Edouard Laboulaye och Eugène Pelletan. Följden har också blifvit, att spörsmålet ännu står på ungefär samma punkt som 1789.

I öfriga stater på fastlandet har frågan om kvinnans rösträtt varit mycket litet behandlad, åtminstone inom riksförsamlingarna. Väl har på åtskilliga ställen kvinnan erhållit kommunal rösträtt, men längre har det ingenstädes kommit.

Kasta vi nu våra blickar öfver till det mäktiga öriket i vester, möter oss en helt annan syn. Personlighetsprincipen har der alltid gjort sig mera gällande än på fastlandet, och därför har också kvinnofrågan kommit att intaga ett mera framstående rum. Vi skola därför dröja ett ögonblick vid frågans öden i detta land. — Påverkad af de franska kvinnornas sträfvan, framstälde en engelsk kvinna redan 1790 kvinnans kraf på politisk likställighet. Här syntes dock frågan "för tidigt väckt", hvidan dessa sträfvanden ej visade någon lifskraft. Först efter 80 år eller 1867 återupptogs ärendet. Det var den store tänkaren John Stuart Mill, som då i engelska underhuset framlade förslag om, att ordet "*man*" i vallagen skulle ersättas med ordet "*person*". Af husets medlemmar röstade 81 för denna "bill". Samma år bildades under Mills ordförandeskap en *förening för rösträttens utsträckning till kvinnor*. Denna uppsatte 1870 ett eget organ: "*Women's suffrage Journal*." Sedan dess har verksamheten bedrifvits med stor energi och med allt större tillslutning. Året förut erhöilo på Jacob Brights förslag kvinnor rätt att deltaga i municipalvalen (de kommunala valen i städerna).

* 1 oktober; revolutionen utbröt som bekant i juli.

1870 befordrades det då återupptagna Mills förslag till andra läsningen * med 124 röster mot 91, med föll sedan på 220 röster mot 74. — 1871 återkom "billen". Gladstone uppmanade vid dess behandling "*alla som älska fosterlandet, att uttänka ett sätt, hvarigenom kvinnor kunde öfva politiskt inflytande, genom en välordnad och ofarlig reform af lagen rörande politiska rättigheter*", men kunde icke understödja det ifrågavarande förslaget, hvilket deremot förfäktades af de konservativas ledare, lord Beaconsfield. — 1873 afled kvinnornas ädle förespråkare, Mill, men rörelsen fortsattes och vännerna blefvo allt flere. Nästan hvart enda år har förslaget varit inför underhuset, eller i allt 13 gånger. Vid 1878 års session föll det på 234 röster mot 155, hvilket visar ett stort framsteg sedan 1867. — En stor reform genomfördes 1882, genom hvilken gifta kvinnor tillerkändes full eganderätt till sin egendom. Man hyste också ett fast hopp, att, då den stora valreformen skulle genomföras, 1884—85, äfven kvinnorna skulle ihäggkommas. Men äfven nu vardt man besviken. Man tillskrifver härvid Gladstone ensam skulden, emedan han fruktade, att hela valrättsreformen genom detta förslags upptagande skulle stranda. Af många säkra tecken sluter man emellertid, att "den store gamle mannen" dervid misstagit sig. Men följden vardt, att 1885 års vallag utsträckte rösträtten till nästan alla män, under det kvinnorna fortfarande vöro uteslutna. — Det dröjde likväl blott till följande året innan motionen åter väcktes i underhuset. Man hoppades då föga dess framgång. Också föll förslaget. Samma öde rönt det under förra året; då var man allmänt af den tanke, att det skulle bifallas. Vid innevarande års parlament har lord Dimsdale ånyo framburit förslaget. Hvilket öde hans bill rönt, är oss obekant.

Det sagda visar emellertid, att i England har frågan om kvinnans valrätt blifvit ett brännande spörsmål, hvars lösning endast är en tidsfråga, men som tydligen inom kort skall varda ett fullbordadt faktum.

Under tiden frågan således varit behandlad i hufvudlandet, har den på den lilla ön *Man* (i irländska sjön) fått sin lyckliga lösning. Denna ö har nämligen sig egen representation, till hvilken kvinnor, egande fastighet för minst 4 pounds sterling (72 kr.), äro valberättigade.

* I engelska riksdagen undergår hvarje förslag tre behandlingar, "läsningar".

Som en föregångare i detta så väl som i så många andra hänseenden står den stora republiken på andra sidan verldshafvet. Der kan man spåra rösträtt för kvinna ett godt stycke tillbaka in i 17:de århundradet. Den första stat som efter oafhængighetsförklaringen* gaf kvinnan politisk valrätt var New Jersey. Emellertid brukades denna rätt föga och vardt derfor snart ett minne blott. Sträfvandena för kvinnans rättigheter togo ny fart omkring 1840, då för befrämjandet häraf skrifter utgäfvos och offentliga möten höllos. Samtidigt härmed börjades kampen mot negerslafveriet, en kamp, i hvilken flere kvinnor på ett hedrande sätt deltog. Efter ett stort möte 1848 för kvinnans rättigheter, fick agitationen större stadga och utbredning. Man framhöll ständigt de grundsaker, som voro uttalade i oafhængighetsförklaringen: *att* alla äro födda lika; *att* lagar icke kunna gälla för dem, som ej varit med vid deras stiftande, och *att* ingen bör beskattas utan att hafva del i representationen. — Det första som vans genom dessa sträfvan- den var erkännandet af gift kvinnas eganderätt (1854—1860.) Åren 1869, 1871 och 1872 ingåfvos till kongressen** förslag om kvinnans valrätt, hvilka emellertid alla förkastades. Samma öde har frågan rönt i staten New York 1867 (då 125 röster stodo mot 19) och 1882 (med 59 röster mot 54). I Kansas — der kvinnan i senaste tiden blifvit tillerkänd allmän kommunal rösträtt, något som förut skett i åtskilliga andra stater — antogs 1867 af lagstiftande församlingen en lag om kvinnans politiska rösträtt, men denna förkastades vid folkomröstning. Detta skall ha skett hufvudsakligen på grund af de tyska invandrar- nas fruktan för strängare söndagslagar och inskränknin- gar i bränvinsförsäljningen — ”vel omtrent den bedste Anbefaling, Reformen kunde ønske sig.”*** 1882 gick det på samma sätt — delvis ock af samma skäl — i Oregon, Nebraska och Colorado.

Deremot erhöll kvinnan 1869 politisk rösträtt i territoriet *Wyoming*. Endast territoriet *Washington* har 1883 följt exemplet. Hvad följden blifvit framgår dels af en af Bebel an- för- d skrifvelse, dels af ett yttrande af territoriets guvernör tolf år efter reformens genomförande. ”Det är i dag — skrifver den

* Den 4 Juli 1776.

** Förenta staternas riksdag.

*** Emil Elberling.

26 dec. 1872 domaren Kingman från Wyoming till "*Wome's Journal*" i Chicago — tre år, sedan qvinnorna i vårt territorium erhöillo så väl rösträtt som rättighet att i likhet med männen beklåda embeten. Under denna tid ha de valt och blifvit valda till olika embeten: de hafva tienstgjort som jurymän och fredsdomare. De hafva allmänt deltagit i alla våra val. — — — och ingen skall kunna förneka, att detta tillräde till valen utöfvat ett *uppfostrande* inflytande på dessa. Följden blef nämligen, att de försiggingo lungt och ordentligt, och att det samtidigt blef möjligt för våra domstolar att gripa och bestraffa en mängd förbrytare, som dittills förblifvit ostraffade. — — — Jag förklarar härmed, så högt jag kan, att, på samma gång jag sett stora fördelar och mycket godt framgå för det offentliga lifvet ur denna ändring i våra lagar, jag hvarken kunnat upptäcka någon skada eller olycka, trots de olycksbådande förutsägelser, som kvinnans fria deltagande i de allmänna angelägenheterna framkallade från sakens moståndare." — Guvernören* yttrade dels i ett officielt budskap dels å ett offentligt möte, att man ej under de gångna tolf åren sett någon af de förespådda farliga följderna af kvinnans valrätt. Tvärt om hade landet fått bättre lagar och bättre embetsmän, samt samhällsförhållandena hastigare förbättrats här än annanstädes, hvarför man var allmänt tillfreds med den nya ordningen. Kvinnorna sågo mindre på partiintressena, mera på kandidaternas personliga värde. Ingen man hade klagat öfver, att hustrun försummade sina husliga pligter, därför att hon utöfvade sin medborgarrätt.**

Förslag att tillerkänna kvinna rösträtt till kongressen ha varit framlagda senast 1883 och 1887. Vid senare tillfället förkastades det i senaten med 41 röster mot 24. Att emellertid reformens genomförande i unionen icke torde låta länge vänta på sig, framgår af följande nyligen fälda yttrande af president Cleveland: "Kvinnans rösträtt är snart ett faktum; det är intet tvifvel derom."

* * *

Så står spørsmålet i utlandet. Skall Sverige blifva bland de första eller bland de sista, som genomföra reformen? *Svaret är helt och hållet beroende af de svenska kvinnorna sjelfva.*

* Denne utses af unionens president alltså oberoende af de kvinliga valmännen.

** Efter Em, Elberling och G. A. Aldén.

e ns
um
nen
lda
eds-
-
ut-
am-
am-
en
-
ang
ent-
nat
ör-
ge-
er-
igi
de
de
ls-
ör
na
on-
m-
or-

na
et
id
ta
nt
et

de
et

al-

På fleres uppmaning offentliggöres härmed i något utvidgadt skick ett föredrag, från början afsedt endast för den förening, inom hvilken det hållits. Under sådana omständigheter torde förf. kunna påräkna en mild kritik, i hvad som rör formen — i sak må kritiken gerna bli huru skarp som helst.

Man torde anmärka, att så mycket af innehållet utgöres af långods. Orsaken härtill är, att förf., då han funnit andra hafva uttryckt en tanke på ett bättre sätt än han förmått det, hellre anfört ordagrant än gjort en mer eller mindre lyckad omskrifning. För dem som icke kunna skilja sak från person, då det är fråga om socialismen, torde de många citaten af Bebel vara mindre välkomna. Må man emellertid komma ihåg, att en sanning är och förblir en sanning, hvarifrån den än kommit.

—r. —s.

Distribueras genom Allmänna tidningshandeln i Norrköping. 25 ex. lemnas till 2 kr.